

**ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**За результатами Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих учених «Розвиток сучасного ринку праці:
виклики та ризики у контексті трансформаційних змін»**

(22 жовтня 2015 р., м. Київ)

Київ – 2015

Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України
протокол №9 (від 18 листопада 2015 року)

3 41 **Збірник** наукових праць: за результатами Всеукраїнської наук.-практ. конф. молодих учених «Розвиток сучасного ринку праці: виклики та ризики у контексті трансформаційних змін» (22 жовтня 2015 р., м. Київ) / упоряд. О.П. Канівець, Л.Г. Новаш. – К. : ІПК ДСЗУ, 2015. – 292 с.

Висвітлюються аспекти адміністрування та соціально-психологічні особливості функціонування ринку праці, аналізуються питання управління персоналом та економіки праці державної служби зайнятості.

Розраховано на науковців, викладачів, слухачів, студентів, аспірантів, а також усіх, хто цікавиться питаннями функціонування сучасного ринку праці та державної служби зайнятості.

УДК 331.5

© Інститут підготовки кадрів
державної служби зайнятості
України (ІПК ДСЗУ), 2015

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. АДМІНІСТРАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ	5
<i>Винницький Р.О.</i> Особливості планування у системі менеджменту державної служби зайнятості України.....	5
<i>Вітмаль І.Е.</i> Деякі питання оцінювання діяльності державної служби зайнятості.....	17
<i>Денисенко М.В.</i> Механізм формування організаційної культури державної служби зайнятості	23
<i>Драчук Т.М.</i> Кадрова політика організації, та методи її вдосконалення.....	32
<i>Карлійчук О.Г.</i> Інноваційні форми та напрями покращення комунікаційної політики державної служби зайнятості: зарубіжний досвід.....	39
<i>Косяченко Г.Л.</i> Деякі питання ефективного менеджменту організаційної структури державної служби зайнятості.....	45
<i>Літус А. О.</i> Особливості формування та розвитку системи мотивації персоналу на підприємстві.....	51
<i>Лук'янчук О.О.</i> Удосконалення механізмів контролю якості надання послуг в центрах зайнятості.....	59
<i>Павлов А.М.</i> Професійна орієнтація як основа професійного консультування...	66
<i>Столярчук Г.Я.</i> Чинники формування та використання кадрового потенціалу...	74
<i>Стрілець О.В.</i> Основні проблеми у сфері державної кадрової політики в Україні.....	81
<i>Шемчик Т.М.</i> Розв'язання проблем загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття в умовах соціально-економічної нестабільності.....	87
<i>Яворська Ю.А.</i> Управління персоналом та кадрова політика організації.....	92
<i>Яремко О.М.</i> Управління підбором та розміщенням кадрів в організації як основа кадрового забезпечення.....	97
РОЗДІЛ 2. УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА ЕКОНОМІКА ПРАЦІ	105
<i>Антонюк В.В.</i> Особливості систематизації чинників, що впливають на розвиток трудового потенціалу.....	105
<i>Бубон Н.В.</i> Проблеми зайнятості молоді в Україні та шляхи їх вирішення.....	110
<i>Глушкова Н.А.</i> Сучасний стан та шляхи вдосконалення оплати праці на підприємстві.....	115
<i>Гупалюк А.А.</i> Сутність кадрового резерву та трудової кар'єри та їх роль у забезпеченні конкурентоспроможності працівників і організації.....	123
<i>Дзюба О.Г.</i> Підвищення продуктивності праці в організації.....	129
<i>Євлахова Н.М.</i> Система професійного навчання персоналу державної служби зайнятості України на регіональному рівні: проблеми та перспективи.....	139
<i>Захарченко А.М.</i> Методи формування та перспективи контрактної системи оплати праці України.....	143
<i>Іванюта Н.А.</i> Перспективи розвитку соціальної політики та її впливу на доходи і рівень життя населення.....	156
<i>Кабаль М.М.</i> Формування соціально-економічних та демографічних чинників забезпечення трудовими ресурсами регіону та шляхи їх реалізації...	160
<i>Казачок А.О.</i> Шляхи формування та використання фонду оплати праці на підприємстві.....	166

<i>Озерян Т. М.</i> Проблема безробіття та шляхи його вирішення.....	168
<i>Прохоренко Н.І.</i> Мотивація праці в період економічної кризи.....	174
<i>Пурик Р.Б.</i> Економічні передумови державного регулювання зайнятості населення України.....	182
<i>Трофімова Ю.В.</i> Мотивація праці персоналу.....	188
<i>Тупікова Є.Є.</i> Напрями поліпшення якості життя населення. Соціально- економічні проблеми якості зайнятості населення на ринку праці України.....	193
<i>Шишкін Р.М.</i> Колективні договори і угоди – основа соціального партнерства.....	203
<i>Шупрудько В.А.</i> Принципи організації оплати праці на підприємстві.....	206
<i>Яцький О.О.</i> Шляхи вдосконалення використання організаційно-економічних важелів формування ринку праці в Україні.....	212
<i>Якухно В.В.</i> Особливості процесу формування мотивації праці персоналу в організаціях: теоретичні аспекти.....	219
РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЯ ПРАЦІ ТА УПРАВЛІННЯ.....	225
<i>Зелінська Т.М.</i> Особливості інтегративного підходу у вивченні психології особистості.....	225
<i>Василенко Т.А.</i> Соціальна ідентичність безробітних як чинник стилю поведінки у конфлікті.....	227
<i>Глушченко О.М.</i> Психологічні особливості турботи про себе безробітної молоді.....	232
<i>Кас'янова С.Б.</i> Емоційний інтелект як психологічний ресурс вимушено переміщених осіб (безробітних).....	238
<i>Никоненко Л.В.</i> Медіапрактики як фактор соціально-психологічно адаптації внутрішньо переміщених осіб.....	251
<i>Сич О.О.</i> Соціально-психологічні чинники агресивної поведінки безробітних.....	256
<i>Філяс Л.С.</i> Взаємозв'язок типу темпераменту із рівнем задоволеності праці спеціалістів служби зайнятості.....	261
<i>Чмутова О.М.</i> Особливості довіри до себе безробітних з різним досвідом трудової діяльності.....	267
РОЗДІЛ 4. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА.....	272
<i>Гнибіденко О.М.</i> Проблеми зайнятості сільського населення у період інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.....	272
<i>Капченко Л.Н., Капченко Р.Л.</i> Переваги і недоліки дистанційного професійного навчання безробітних.....	276
<i>Матушкіна Д.Д.</i> Неформальне професійне навчання у Луганській області: досвід і перспективи.....	279
<i>Помінчук С.Г.</i> Життєвий потенціал трудової діяльності молоді.....	282
РОЗДІЛ 5. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ.....	286
<i>Глесва О.М.</i> Історико–економічні аспекти формування сільськогосподарського ринку праці.....	286

Л.В. Никоненко,
молодший науковий співробітник
лабораторії психології політико-правових відносин,
ІСПП НАПН України

Медіапрактики як фактор соціально-психологічної адаптації внутрішньо переміщених осіб

Анотація. У статті описані онлайн-медіапрактики, що застосовуються тимчасово переміщеними особами як інструмент соціально-психологічної адаптації в складних життєвих обставинах. Виділено найбільш поширені в спільноті медіапрактики: групи координації, ведення експертних блогів, поширення соціально-значущої інформації, відеозвернення тощо.

Ключові слова: соціально-психологічна адаптація; тимчасово переміщені особи; медіапрактики.

Аннотація. В статье описаны онлайн-медиапрактики, которые использовали временно перемещенные лица как инструмент социально-психологической адаптации в сложных жизненных обстоятельствах. Выделены наиболее распространенные в сообществе медиапрактики: группы координации, экспертные блоги, распространение социально значимой информации, видеообращения и т.д.

Ключевые слова: социально-психологическая адаптация; медиапрактики; временно перемещенные лица.

Соціальна та наукова актуальність. Бурхливі події 2013–2015 р. змінили політико-правовий, соціальний ландшафт держави. Це призвело до доленосних змін у житті багатьох наших співвітчизників. Близько 1,2 мільйона людей змушені були покинути свої домівки, близьке соціальне оточення заради збереження життя. Частина з них знайшли тимчасовий притулок у друзів, родичів або знайомих. Інші не мали ресурсної підтримки від близького соціального оточення і цілком покладалися на волонтерських рух або державу.

Масова міграція значної кількості раптово збіднівших, дезорієнтованих та психотравмованих людей потребувала якісно нових стратегій соціально-психологічного супроводу. Їхнє конструювання та апробація відбувалася безпосередньо в процесі надання допомоги. В умовах неоголошеної гібридної війни, при відсутності достатніх фінансових ресурсів, недостатності специфічної підготовки в працівників соціальних служб та волонтерів, потреби переселенців могли бути задоволені лише частково. Використання медіа, он-лайн-технологій стало потужним ресурсом, який сприяв активізації інноваційних форм політико-

правової взаємодії громадянського суспільства, влади, політичних інститутів та окремих спільнот. Вихід з позиції жертви та заняття активної позиції, спрямованої на вирішення нових життєвих завдань, часто відбувалося завдяки застосуванню узгоджених стратегій комунікації в онлайні. Медіапростір став середовищем апробації та застосування новітніх багатофункціональних соціально-політичних практик. Саме тому суб'єктна активність в медіапросторі, що застосовували переселенці, нами розглядається як чинник соціально-психологічної адаптації. Специфіка, соціально-психологічні особливості, зміст, структура та соціалізаційний потенціал онлайн-медіапрактик потребують ретельного аналізу. Тому обрана *мета*: здійснити огляд онлайн-медіапрактик внутрішньо переміщених осіб як чинника соціально-психологічної адаптації в складних життєвих обставинах.

Виклад основного матеріалу. Соціально-психологічна адаптація² як динамічний процес пристосування людини до умов змінюваного оточуючого середовища триває все життя. Надзвичайні події (війна, раптова бідність, загроза фізичному виживанню тощо) руйнують звичні стратегії адаптації особистості. Що може призвести до утворення неадекватних механізмів пристосування; конфліктних відносин з оточуючим; складнощів у навчанні та поведінці; психосоматичних захворювань; підвищення рівня тривожності тощо. Тому виокремлення стратегій допомоги та самопомоги, аналіз та узагальнення набутого впродовж останніх двох років досвіду є необхідним для подальшого ефективного соціально-психологічного супроводу переселенців. Також вважаємо корисним виокремлення специфічних особливостей новосформованої соціальної групи, деталізації проблемних та ресурсних зон. Найбільш поширеними запитами, з якими зіштовхнулися соціальні служби та волонтерські осередки були: 1) пошук житла та забезпечення необхідного мінімуму для фізичного виживання (їжа, вода, одяг, медичне обслуговування тощо); 2) побутові проблеми (наприклад, відсутність посуду або хатнього знаряддя); 3) соціальна інтеграція на місцях нового проживання та налагодження мережі соціальної взаємопідтримки; 4) пошук роботи, працевлаштування та перехід на самозабезпечення матеріальних потреб; 5) підтримка комунікації із рідними та друзями, які залишились на окупованих територіях, надання їм матеріальної та психологічної допомоги в періоди загострення військових дій; 6) організація та забезпечення життя дітей, осіб похилого віку, інвалідів (ці категорії переселенців мають специфічні потреби і здебільшого залежать від зовнішньої допомоги); 7) психологічна реабілітація дорослих та дітей внаслідок отриманих психотравм; 8) винайдення стратегій безконфліктного донесення власної ідеологічної позиції, особливо, якщо вона відмінна від загальноприйнятої у приймаючій громаді; 9) агресія та стигматизація зі сторони місцевих мешканців. Названі соціально-

² *Адаптація* – від лат. «Adapto» – «пристосовую».

психологічні та матеріальні потреби підсилюються екзистенційними запитами та намаганнями віднайти сенс у подіях, що зруйнували звичний плин життя.

Цей перелік не є вичерпним і потребує уточнення. Однак, навіть він демонструє масштаби соціальної трагедії. Зрозуміло, що виснажена багаторічною корупцією та війною держава не в змозі задовольнити всі нагальні потреби. Тому допомогою переселенцям, нарівно з соціальними службами, опікувалися міжнародні та українські громадські організації; релігійні осередки; громадяни, раніше далекі від благодійності. Чи було цього достатньо? Напевне, ні... Саме тому частина внутрішньо переміщених осіб змушена була повертатися додому попри окупацію, військові дії та безгрошів'я. Однак, масив проведених робіт та заходів вражає. І він був би неможливий без активної участі самих переселенців. У цьому контексті соціальні медіа відіграли конструктивну роль завдяки доступності переважному загалу та демократичності встановлення контактів.

Дослідження соціальних практик вперше започатковано К. Марксом, який визначив «практику» як специфічно людську, свідому, доцільну, чуттєво-предметну діяльність [3]. В подальшому теоретичний конструкт активно розвивали в рамках соціології та політології (П. Бурд'є, Н. Каваліско, В.В. Волков та ін); соціальної психології (О.М. Кочубейник, В.В. Орлова, Т.М. Титаренко, К.О. Черемних, та ін.). Потреба виокремлення «соціальних практик», «політичних практик», «комунікативних практик», а тепер і «медіапрактик» зумовлена необхідністю досліджувати процеси соціальної взаємодії в певних сегментах соціального життя.

Стратегії взаємодії у віртуальному просторі і раніше були предметом наукового дослідження. У роботах Л.А. Найдьонової описані деструктивний стратегії спілкування (кібербулінг³, тролінг⁴) (Л.А. Найдьонова, 2011). Вірусний маркетинг в інтернет-комунікаціях описано М.І. Шульгою (М.І. Шульга, 2010). Застосування медіапрактик в освіті та медицині були в зоні уваги Г.В. Міхальнової (Г.В. Міхальова, 2014). Інтернет-практики, які реалізують певні соціальні спільноти при створенні віртуальних світів описувала О.М. Кочубейник (О.М. Кочубейник, 2014). Конструктивні та деструктивні соціально-політичні практики в онлайн-просторі сучасної РФ проаналізовано в роботах А.А. Гнедаш, Н.А. Рябченко (А.А. Гнедаш, Н.А. Рябченко, 2013).

Узагальнення напрацювань науковців дозволяє говорити про *медіапрактику як про стереотипізовану та впорядковану активність, метою якої є оперування масивами медіаконтенту, який несе інформацію*

• ³ **Кібербулінг** - переслідування інших осіб з використанням сучасних електронних технологій: ІНТЕРНЕТу (електронної пошти, форумів, чатів, ICQ) та інших засобів електронної техніки – мобільних телефонів, пейджера.

• ⁴ **Тролінг** - постинг провокаційних, підбурювальних повідомлень (в мережі) або аналогічне поведінка в реальному житті, спрямоване на розпалювання конфлікту серед членів якогось співтовариства або знущань, висміювання якогось суб'єкта.

про події, соціальні явища і процеси в соціумі через включенність суб'єкта у взаємодію з інформаційними ресурсами, користування медіапродуктами завдяки використанню медіазасобів. Критеріями медіапрактик визначено: 1) впорядкованість та стереотипізованість сукупності навичок взаємодії у медіапросторі; 2) загальноприйнятність для спільнот, які їх застосовують; 3) цілеорієнтована суб'єктна активність в медіапросторі.

Зазначимо, що узагальнююча категорія „медіа” містить в собі чотири підгрупи: мас-медіа (телебачення, радіо, періодична преса, кабельні телевізійні мережі); директ-медіа (інтернет, телефон, пошта); медіа-носії (записи на аудіо та відео-носіях, відео-, аудіо- мультимедіа презентації, кінопродукція, графічна друкована продукція (плакати, комікси тощо); соціальні медіа (соціальні мережі, персональні сайти, самовидавничі періодична преса тощо). Практики пов'язані з різними типами медіа суттєво різняться, що зумовлено особливостями комунікаційних процесів. Більш детально оглянемо медіапрактики в соціальних мережах.

За ступенем активності медіапрактики можуть бути пасивними, реактивними, активними [1]. Для пасивних медіапрактик притаманне одноосібне споживання медіапродукції (читання, перегляд, прослуховування). Така активність виконує інформаційно-орієнтаційні функції та забезпечує високий рівень особистої безпеки, що особливо важливо при психологічній недовірі та небажанні вступати в контакти з іншими (що характерно для початкових етапів проживання психотравми).

Для реактивних медіапрактик притаманне реагування на медіапродукцію, створену іншими (коментування, перепост, обговорення, спростування тощо). Вважаємо, що перехід від пасивних до реактивних медіапрактик може свідчити про реалізацію потреби в більш дієвому опануванні життєвого простору. Іншою важливою функцією, що надають реактивні медіапрактики, є створення безпечного середовища для відреагування складних почуттів та емоцій у безпечний спосіб. Що особливо важливо при наявності ідеологічних розбіжностей між переселенцями та представниками приймаючої громади.

Під найвищим ступенем активності мається на увазі створення суб'єктом медіа-контенту з подальшим його розміщенням, просуванням в інформаційному просторі. Для медіапрактик активного типу є притаманним дієво-перетворювальний підхід до життєвого простору. Моніторинг соціальних мереж дозволив виділити наступні медіапрактики активного типу, що найчастіше застосовували переселенці:

- *Групи координації* використовують для координації спільних дій у життєво важливих сферах (наприклад, узгодження логістики переїзду, організації притулку тощо). У цю ж категорію, на наш погляд, підпадає *волонтерство*. В якості приклада можемо навести фейсбук-групу «Донбас-SOS», яка потужно працює та допомагає впродовж всього періоду військових дій. Зазначимо, що групи координації можуть бути використані як для самодопомоги, так і для надання допомоги тим спільнотам, які її потребують. Нерідкістю є ситуація, коли самоорганізовані в соціальних

мережах переселенці, частково вирішивши свої проблеми, починають опікуватися допомогою більш вразливим та незахищеним групам.

• *Поширення соціально-значущої інформації політико-правового змісту.* Задля переконання, висвітлення подій, пояснення позиції або політичної агітації використовуються як соціальні мережі, так і спеціалізовані ресурси, які інформують про небезпечні ситуації (наприклад, бойові дії, завали на дорогах). Завдяки інформуванню переселенці отримують достовірну інформацію про безпечні шляхи евакуації з зони бойових дій, законодавчі ініціативи влади; стратегії розв'язання різноманітних соціальних проблем. Інформаційне наповнення медіаресурсів формується спільними зусиллями небайдужих очевидців, поінформованих осіб, лідерів осередків самоврядування.

• *Ведення експертних блогів* в соціальних мережах, на тематичних сайтах, метою яких можуть бути аналіз, прогнозування розвитку подій, переконання в доцільності певних політико-правових дій, донесення світоглядної позиції та правди про життя в окупації також відіграє адаптаційну роль. Інколи ці ж блоги неявно виконують і функції психологічної підтримки для користувачів, які переживають складні емоції та зневіру. Наприклад, блоги О. Степової не тільки розповідали правду про життя в окупації. Вони смішили, змушували плакати читачів по обидві сторони лінії фронту.

• *Атаки на віртуальне враження* відбуваються завдяки узгодженим, спільним діям віртуальних спільнот. У цю категорію підпадають цілеспрямоване блокування в соціальних мережах користувачів, які дотримуються певної політичної позиції; ДДОС-атаки сайтів тощо.

• *Нівелювання інформаційних повідомлень ідеологічного супротивника* завдяки використанню «стьобінга»⁵. В умовах неефективності державної пропаганди користувачі мереж завдяки гумору і творчості демонструють недолугість та недоброякісність окремих інформаційних повідомлень. Стьобінг може бути представлений у вигляді текстових, візуально-статичних (картинки, фото, демотиватори), аудіо- та відео-візуальних рядів. Це приклад медіапрактик, які застосовують спільноти користувачів соціальних мереж та інтернет-ресурсів для впливу на опонентів. Хоча в житті переселенців багато трагічних та сумних ситуацій, сміх дозволяє відреагувати емоції та подивитися на ситуацію під іншим кутом зору. Що безперечно має психотерапевтичний ефект.

Висновок. Медіапрактик в соціальних мережах, що застосовують внутрішні переселенці для розв'язання нагальних соціально-психологічних, побутових проблем характеризується різноманітністю та багатофункціональністю. Пасивні, реактивні, активні медіапрактики дозволяють підтримувати родинні та дружні контакти із рідними, що залишились на окупованих територіях, та створювати нові кола соціальної

⁵ *Стьобінг* - комічне доведення до абсурду інформаційних повідомлень задля їх знецінення та нейтралізації.

підтримки. Потсуповий перехід від пасивних до реактивних або активних медіапрактик доречно розглядати як складову процесу соціально-психологічної адаптації.

Список літератури.

1. Вознесенская О.Л. Багатофакторна модель взаємодії у віртуальних групах: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: // <http://gorn.kiev.ua/group/text01.html>
2. Гнедаш А.А., Рябченко Н.А. Конструктивные и деструктивные социально-политические практики в online-пространстве современной России: «фейлы», «кейсы», «механики»: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: //
3. Маркс К., Энгельс Ф., «Немецкая идеология». К. Маркс, Ф. Энгельс, Собр. соч., изд. 2, т. 3, с. 71

О.О. Сич*,

студентка магістратури ІПК ДСЗУ,

Соціально-психологічні чинники агресивної поведінки безробітних

У статті розглядаються соціально-психологічні чинники агресивної поведінки безробітних громадян, їх роль та дія в залежності від певних особистісних характеристик, а також рівні агресивності в залежності від тривалості фіксованого безробіття.

Ключові слова: агресія, агресивність, агресивна поведінка безробітних, соціально-психологічні фактори агресії.

Постановка проблеми. Робота присвячена вивченню зв'язку між дією певних соціально-психологічних факторів агресивної поведінки безробітних та певними індивідуально-психологічними характеристиками особистості, зокрема статтю та типом особистості. Необхідність в проведенні досліджень на вказану тему обумовлюється, на наш погляд, цілою низкою причин.

По-перше, проблема агресії сама по собі була досить актуальною протягом всього розвитку людства. Щодо сучасної цивілізації, то вона не тільки не долає, але, навпаки, стимулює прояви агресії.

По-друге, в психологічній науці досі недостатньо повно вирішена проблема чинників агресивної поведінки, їх місця та ступіню впливу на формування та прояв цього феномену. Ряд дослідників (З. Фрейд, К. Лоренц) віддавали перевагу внутрішнім біологічним чинникам, в той час як інші (А. Бандура, Л. Берковіц, Д. Доллард, Н. Міллер

* Науковий керівник – Зелінська Я.Ц.